

BAROLARIN OLUMLU GİRİŞİMİ

Öğrendiğimize göre İstanbul Barosu, Türkiye'deki anti-demokratik yasaların dökümünü yapmak gibi bir karar almış. Baro bünyesi içinde ve her alanda ilgili ve uzmanların yardımıyla kurulacak çeşitli komisyonlarda bu nitelikte yasalar tesbit edilecek, gerekçeler hazırlanacak, İstanbul'da hazırlanan bütün Barolar Birliğine sunulacak. Bu şekilde ortaya çıkan metni görüşmek üzere Birlik olağanüstü kongreye gidecek ve tek maddeli bir gündemle yapılan çalışmadan alınan sonuçlar tartışılacak, karara bağlanacak. Böylece oluşan son metin de tahminimize göre, seçimlerden önce demokratik tavrı benimsemiş siyasal partilere sunulacak.

Son derece olumlu bir girişim bu. Baronun böyle bir işe girişmesi bizim için de özellikle sevindirici oldu. Çünkü bir iki yıldan beri, böyle bir çalışmanın ne kadar önemli ve yararlı olduğunu düşünüyorduk. Tanıdığımız hukukçu bilim adamlarından, **Birikim** için böyle bir araştırma yapmalarını rica etmiştik. Ama ne yazık ki, olumlu cevap alamamıştık. Bizim kendi çapımızda düşünebildiğimiz, en fazla, böyle bir çalışmayı kamuoyuna sunarak sorunun önemini vurgulamaktı. Şimdi görüyoruz ki, konuya, asıl sahibi sahip çıkmıştır ve bizim dergi çerçevesinde düşündüğümüz mütevazî profenin her bakımdan ve her düzeyde daha üstün ve yeterli bir şekilde gerçekleşmesi pratikte gündeme gelmiştir.

Türkiye'de demokrasinin gerçek anlamda kurulmasıyla ilgili tartışmaların bir hayli dar bir anlayışla, 141. ve 142. maddelerin varlığının tartışmasıyla sınırlan-

dığı, uzun süreden beri gözlemlendiğimiz bir olguydu. Bu maddelerin anti-demokratik niteliği, toplumsal gelişme ile göz çıkartacak kadar açık bir hale gelmekle birlikte, Türkiye'de demokrasi sorununu sadece bu kapsam içinde ele almak hiç şüphesiz çok sakıncalıydı. Çünkü demokrasi, bütün bir yapıyı içeren bir sorundur ve iki maddenin varlığı demokrasiyi engellemeyeceği gibi, yokluğu da demokrasiyi sağlamaya yetmez. Hukuk, içinde belli tutarsızlıklar barındırsa da, ister istemez bir sistemdir; şu veya bu maddeler değil, sistemin işleyişini belirleyen öğeler önemlidir.

Ceza Kanunu, 141-142 dışında anti-demokratik maddelerle dolu. Öyle ki, bu maddeler kaldırıldığında, başka maddeler aynı sonucu sağlamak üzere kullanılabilir. Bunun dışında, özellikle 12 Mart sıralarında getirilmiş maddelerle suçluluk kavramı bile değiştirilmiştir. Öte yandan, demokrasiyi imkânsızlaştıran maddeler yalnızca ceza kanunu içinde de değil. Dernekler kanunundan üniversiteler kanununa kadar, siyasal partiler kanunundan toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununa kadar, anti-demokratik hükümden geçilmiyor.

Bunları tesbit etmek, herkesten önce sosyalistlerin göreviydi. Başka demokratik kuruluşlarla, örneğin Cumhuriyet Halk Partisiyle, demokrasi konusunda ittifak da, 141-142 gibi, kendi başına sonuç sağlamaya yetmeyecek sınırlı konularda değil, böyle geniş bir platform üstünde görüşülürse olumlu olabilirdi. Şüphesiz, bütün bir hukukî yapının bir anda değiştirilmesi, en iyi niyetli demokratik kuruluşların bile kolayca sağlayacağı bir şey değildir. Ama şimdi hazırlanmakta olan çalışma, bu konuda uzun

vadeli bir perspektif sağlayacaktır.

Böylece, sosyalist politik partilerin başlatması gereken bir şeyi, bir demokratik kuruluş, bir meslek kuruluşu olan Barolar Birliği başlattı. Tahmin edilebilir ki, girişimin sahipleri, o kuruluşta yer alan devrimcilerdir. Ama kuruluşun bütünüyle bu girişime sahip çıkması, bir ikinci önemli noktayı gösteriyor. Baro gibi kuruluşlar, dünyanın pek çok yerinde son derece tutucudur. Türkiye'de de, yıllardan beri en tutucu kuruluşlar arasında yer almıştır. Bugünün Türkiye'sindeki demokratik mücadele, Barolar Birliği gibi kuruluşları da şerefli bir demokrasi mücadelesi içine çekiyor.

DEĞİNMELELER

MEHMET H. DOĞAN'IN BİR ELEŞTİRİSİ ÜZERİNE

Mehmet H. Doğan'ın, **Milliyet Sanat Dergisi**'nin 217. sayısında (4 Şubat 1977) Aysel Özakin'in hikâyeleriyle ilgili bir eleştirisi yayımlandı. Doğan Özakin'in **Sessiz Bir Dayanışma** adlı kitabını eleştirdiği bu yazısında, önce «uzun bir giriş» yaparak, «Hikâyecinin, romancının gözlemlendiği, yapıtında gerçeklik, yapıt içindeki yeri nedir?» sorusunun karşılığını araştırıyor. Az sonra eleştireceğim bir tutum benzerini benimsemekle suçlanmak için yukarıdaki sorudan sonraki anlamca birbirini bütünleyen bölümleri aktarıyorum:

«...Bir sanat ürünü ortaya çıkarmak amacıyla yazılan, çizilen şeye 'yapıt', eski adıyla 'eser' dediğimize göre, bunun, bir emeği, bir yaratma çabasını içermesi doğaldır. İnsan düşüncesinin, ak-

lının, dünyayı görüş ve kavrayış biçiminin büyük rol oynadığı bir yaratma çabasıdır bu. İnsanın gördüklerinden yeni bir şey yaratabilmesi için, öteki insanlara söyleyecek bir şeyi, önemli bir şeyi olması gerekir bu durumda. Sanatçıya, insanlara söyleyecek şeyi buldurmanın da, hiç bir zaman tek başına akıl gücü, gözlem gücü ya da doğrudan yansıtması değildir. Sanatçının dünyayı, olayları yorumlayış gücü; gördüklerinden, yaşadığından bir bireşime, çağının verilerine, çağının gerçekliklerine ters düşmeyen bir bireşime varma yeteneğidir.

«Ne var ki, toplumsal ve politik düşünce gücünün önemi ne derece büyük olursa olsun, bir sanat yapıtının ortaya çıkması için tek başına yeterli değildir. Bir yazardan, bir sanatçıdan beklediğimiz, başka yerlerde daha kısa, daha derli toplu ve daha açık şekilde bulabileceğimiz bir takım bilgileri yapıtındaki kişilerin ağzından aktarması değildir. Hele hele yapıtın içinde doğrudan kendisinin söylemesi hiç değil. Burada Engels'in, altıntısı çok yapılmış o sözlerini bir daha anmanın tam sırası işte: 'Yazarın görüşleri ne kadar gizli kalırsa eser o kadar iyi olur.' (Altını ben çizdim) Kuşkusuz bunu söylerken, okuyucusuna bilmece çözdürmesini ya da söylediklerini bir gizem kılıfına sarmasını istemiyor Engels yazardan. Okurunu, göstermek, anlatmak istediği şeyin özüne, kaynağına götürmesini, bilinçle kavranır bir duruma getirmesini bekliyor ondan. Bilimsel bilgi ile sanatsal bilginin sınırı iyi çizmesini istiyor.»

Gördüğü gibi, yeni, bilinmeyen düşünceler değil Doğan'ın sıraladıkları. Yalnız yazarın, sözü getirip Engels'in bir yargısına bağlaması ilginç. Üstünde durulması gereken de bu. Çünkü Doğan eleştirisini Engels'den alıntılattığı, ama kaynağını belirtmek gereğini duymadığı bu cümle üzerine kuruyor ve Özakin'in iki hikâyesini örnek alarak, sığındığı otoritenin desteğiyle onu harcamak yolunu tu-

tuyor. Bu nedenle Mehmet H. Doğan'ın Özakin'in hikâyeciliğiyle ilgili görüşlerine geçmeden önce benimsediği eleştiri tutumu üzerinde özellikle durmak gerekiyor. Yöntem demiyorum, çünkü Doğan hikâyeleri eleştirirken yöntemsizliği seçiyor, şu yukardaki düşünceleriyle çelişmekten bile sakınmıyor bu uğurda.

Son yıllarda yalnız edebiyat alanında değil her alanda sıkça raslanan yanlış, yanlış olduğu ölçüde de tehlikeli bir eğilim göze çarpıyor. Marx ve Engels'den alınan kimi cümleler karışık tezleri savunanlarca, kendi düşüncelerinin ya da tavırlarının doğruluğunu kanıtlamak amacıyla kullanılıyor. O cümlenin geçtiği metinde neyin anlatılmak istediğine hiç bakılmadan ya da bu bilinçli olarak gözardı edilip bir anlamda «tahrif»ten çekinilmiyor. Salt o cümlede anlatılmak istenilenle yetinilmesinin anlamı başka ne olabilir?

Basit olarak şöyle açıklayabiliriz bunu. Dilbilgisi kitaplarında cümlenin «yargı bildirdiği» belirtilir. Bir paragraf ise «anafikir» cümlesi dediğimiz bir cümleyle bu fikri açıklayan, geliştiren «yardımcı» cümlelerden oluşur. Bir cümleyi, başka cümlelerle birlikte olduğu bütünden soyutlayarak alırsanız, o cümledeki kelimelerin anlamlarından oluşan tek bir yargı vardır elinizde İsteddiğiniz biçimde yorumlayabilirsiniz onu. Şüphesiz, üstüne ve altına yeni cümleler ekleyerek. Bir örnek: Elli kişilik bir sınıf düşünelim. Alışılmış bir kompozisyon dersindeyiz. Bir cümle veriyor, öğrencilerden bu cümleyi açıklayıcı bir yazı istiyoruz. Sonuç, eli ayrı yazı olacaktır. İşte Marx ve Engels'den seçilen kimi cümlelerin kullanılışını yanlış bulurken anlatmak istediğim bu.

İyice somutlayabilmek için Mehmet H. Doğan'ın Engels'den alıntılattığı cümle üzerinde duralım. Bu cümle Engels'in Nisan 1888'de Margaret Harkness'e yazdığı bir mektupta geçiyor. Engels Harkness'in **City Girl** (Şehir Kızı) adlı romanı üze-

rine düşüncelerini yazdığı mektubunda gerçekçilik konusundaki görüşlerini açıkladığı için Marksist eleştiri alanında ayrı bir önemi var bu mektubun. Söz konusu cümle ise metnin «anafikir» cümlesi olmaması bir yana, değil geçtiği paragraftan, o paragrafın üstündeki ve altındaki paragraflardan bile bağımsız olarak alınmaz. Üstelik Engels hiç de Doğan'ın ona yakıştırdığı anlamda kullanmıyor bu cümleyi. En iyisi metne başvurmak.

Engels, **City Girl**'ün «gerçekçi doğruluğu» üzerinde durduktan sonra şunları yazıyor: «İleri sürebileceğim tek eleştiri, hikâyesinin tam yeterince gerçekçi olmayışı. Bence gerçekçilik, ayrıntıların gerçekliğinden başka, tipik durumlarda tipik kişilerin gerçeğe uygun gösterilmesi demektir. Sizin kişilerin de, onları resmettiğiniz oranda, yeterince tipik. Ama onları çevreleyen ve olayı da doğuran ortamları için aynı şey söylenemez. **City Girl**'de işçi sınıfı kendini kurtarmayı ve hattâ kendini kurtarmaya kalkışmayı bile beceremeyen, edilgin bir kitle olarak görünüyor. Onu sefil yoksulluğundan kurtarma yolunda bütün çabalar dışarıdan, yukarıdan geliyor. Bu, 1800'ler ve 1810'ların, Saint Simon ve Robert Owen zamanının geçerli bir betimlemesi olabilirdi, ama aşağı yukarı elli yıldır savaştan proletaryanın çoğu kavgalarına katılabilme şerefini kazanmış, ve bütün bu zaman boyunca proletaryanın kurtuluşunun, işçi sınıfının kendi hedefi olduğu ilkesine göre hareket etmiş bir adam, 1887'de de durumun böyle olduğunu kabul edemez. İşçi sınıfı üyelerinin kendilerini kuşatan baskıya karşı devrimci yanıtları (response), insan olarak haklarını kazanmak için —yarı bilinçli ya da bilinçli— ihtiyaçlı çabaları, tarihin malıdır ve dolayısıyla gerçekçilik alanında yeri olduğunu iddia edebilir.

«Sizin katıksız bir sosyalist roman, biz Almanların **tendenzroman** dediğimiz çeşitten, yazarının toplumsal ve politik görüş-